

Fråga

Vi behöver hjälp i att reda i vår myndighets eventuella ansvar inom finskt förvaltningsområde, särskilt vad gäller äldreomsorg. Bakgrunden framgår av bifogat tjänsteutlåtande.

Sedan 2010 är Region Stockholm finskt förvaltningsområde och sedan 2012 är även Norrtälje kommun det samma. De åtaganden som följer av detta regleras i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (SFS 2009:724). I korthet innebär dessa:

- att myndigheter ska ge finsktalande möjlighet till inflytande genom samråd inför beslutsfattande,
- att den enskilde har rätt att använda finska vid kontakt med myndigheter,
- att kommunen erbjuder en väsentlig del av service och omvårdnad i äldreomsorgen genom finsktalande personal och
- att äldres behov av att upprätthålla kulturell identitet beaktas.

Till och med 2015 svarade den gemensamma sjukvårds- och omsorgsnämnden i Norrtälje kommun bland annat för äldreomsorgen. Kommunstyrelsen svarade samtidigt för resurser som krävdes för att fullgöra de åtaganden som följde av finskt förvaltningsområde.

Denna gemensamma nämnd avvecklades den 31 december 2015. Norrtälje kommun överlämnade därefter i stället ansvaret för bland annat äldreomsorgen till Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje, i vars förbundsordning inte finskt förvaltningsområde omnämns. Sedan dess har ansvaret för och finansiering av förbundets roll inom finskt förvaltningsområde varit oklara. Detta gäller även Region Stockholms åtaganden avseende finskt förvaltningsområde inom Norrtälje kommun. Frågeställaren undrar om Kommunalförbundet Sjukvård och omsorg i Norrtälje kan vara bundet av Norrtälje kommuns beslut 2012 om att utgöra finskt förvaltningsområde.

Svar

Min bedömning är att det nu åvilar kommunalförbundet att se till att enskildas rättigheter enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (SFS 2009:724) tas tillvara i den verksamhet som bedrivs. Kommunalförbundet har övertagit ansvaret för vissa verksamhetsområden från kommunen. Region Stockholm ansvarar på samma sätt för att uppfylla lagens intentioner i den verksamhet regionen bedriver, för hälso- och sjukvård se dock vad som anges i utdrag från lagrådsremissen nedan (i min fetmarkering).

9 kap. 2 § KL

Om inget annat anges eller följer av bestämmelserna om kommuner och regioner i denna lag, tillämpas dessa även för kommunalförbund.

När ett kommunalförbund har hand om en angelägenhet som det finns bestämmelser om i en särskild författning, ska den författningens bestämmelser om kommuner eller regioner tillämpas för förbundet.

Om det i någon annan författning finns särskilda bestämmelser om kommunalförbund för ett visst ändamål, ska de tillämpas i stället för bestämmelserna i denna lag. SFS 2019:835.

I speciallagar finns regler för hur kommuner och regioner ska sköta vissa verksamheter. Om en specialreglerad, kommunal uppgift blir överförd till ett kommunalförbund medför detta, på grund av vad som sägs i paragrafens första stycke, att specialregleringen i fortsättningen gäller för kommunalförbundet och inte för den berörda kommunen eller regionen, trots att speciallagen har kommunen eller regionen som adressat.

I vissa fall är det dock uppenbart att bestämmelser i KL inte kan tillämpas på kommunalförbund. Så är t.ex. fallet med bestämmelserna i 1 kap. om kommunindelning och medlemskap. En del bestämmelser i KL undantas dessutom uttryckligen från tillämpning och ersätts med andra bestämmelser, se t.ex. 9 kap. 14 § KL om vem som ska besluta om ansvarsfrihet i kommunalförbund med direktion.

Kommunen genom dess socialnämnd/kommunalförbundet ansvarar för att den enskilde erhåller insatser av god kvalitet (3 kap. 3 § SoL). Se även 14 kap. 2 § SoL: *Var och en som fullgör uppgifter inom socialtjänsten eller vid Statens institutionsstyrelse ska medverka till att den verksamhet som bedrivs och de insatser som genomförs är av god kvalitet. Lag (2010:429).*

Kvalitetsansvaret kan inte avtalas bort. Detta innebär att ansvaret även gäller för det fall nämnd/förbund väljer att lägga utförandet av insatser på privata verksamheter. Kvalitet innebär bl a att tillse att aktuell lagstiftning följs. Detta medför att kommunalförbundet har samma ansvar för intern och extern verkställighet vad gäller de åtaganden som följer av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (SFS 2009:724).

Centrala paragrafer i lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (SFS 2009:724) är bl a 8 och 18 §§:

8 § Enskilda har rätt att använda finska, meänkieli respektive samiska vid sina muntliga och skriftliga kontakter med en förvaltningsmyndighet vars geografiska verksamhetsområde helt eller delvis sammanfaller med minoritetsspråkets förvaltningsområde. Detta gäller i ärenden i vilka den enskilde är part eller ställföreträdare för part, om ärendet har anknytning till förvaltningsområdet.

Om den enskilde använder finska, meänkieli eller samiska i ett sådant ärende, är myndigheten skyldig att ge muntligt svar på samma språk. Enskilda som saknar juridiskt biträde har dessutom rätt att på begäran få en skriftlig översättning av beslut och beslutsmotivering i ärendet på finska, meänkieli respektive samiska.

Myndigheten ska även i övrigt sträva efter att bemöta de enskilda på dessa språk.

18 § En kommun som ingår i ett förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska. Lag (2018:1367).

Särskilt om äldreomsorg och hälso- och sjukvård:

Lagrådsremiss *Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna* (2009)

S. 98 f: "En utvidgning av förvaltningsområdena för finska och samiska innebär att fler enskilda får tillgång till äldreomsorg på det egna språket. Rätten till äldreomsorg helt eller delvis på minoritetsspråket är av stor betydelse för enskilda som ges denna möjlighet... Det ger möjligheter till

en äldreomsorg där det finns andra boende som talar och förstår den äldres språk och personal som kan bemöta den äldre på det egna minoritetsspråket... Rätt till service och omvårdnad helt eller delvis på finska, meänkieli respektive samiska inom ramen för äldreomsorg ska även fortsättningsvis finnas inom de utvidgade förvaltningsområdena. Detsamma ska också gälla kommuner utanför ett förvaltningsområde, om kommunen har tillgång till personal som är kunnig i något av dessa språk....

...Inom all hälso- och sjukvård och inom omsorg om äldre inom socialtjänsten, bör kunskap i finska, meänkieli och samiska finnas för att det ska finnas förutsättningar att ta hänsyn till de särskilda behov som personer som tillhör dessa nationella minoriteter kan ha. I fråga om äldreomsorgen föreslås i promemorian att om det kan antas att äldre människor har behov av att använda finska, meänkieli eller samiska i samband med omvårdnad inom kommunen ska denna sörja för att det finns tillgång till personal med kunskaper i språket. **I fråga om hälso- och sjukvården bedöms dock att en motsvarande skyldighet skulle, med tanke på vårdorganisationens omfattning och de varierande vårdformerna, innebära en alltför långtgående skärpning av landstingens och kommunernas skyldigheter.** Vidare framförs att det utanför förvaltningsområdena kan vara svårt att överblicka vilket behov som skulle kunna uppkomma att använda minoritetsspråken vid vården. **Det föreslås inte någon regel som tvingar till personalrekryteringar, utan däremot att det i hälso- och sjukvårdslagen ska föreskrivas att den som bedriver hälso- och sjukvård ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli eller samiska där detta behövs i vården."**

S. 101: "Till skillnad från hälso- och sjukvårdslagen finns i dag i socialtjänstlagen bestämmelser som riktar sig till olika grupper, se socialtjänstlagens 5 kap. I det nämnda kapitlet i socialtjänstlagen finns särskilda bestämmelser för barn och unga, äldre människor, människor med funktionshinder, missbrukare, anhörigvårdare och brottsoffer.... Mot denna bakgrund anser regeringen att det finns anledning att i 5 kap. socialtjänstlagen tydliggöra att kommunerna ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i samiska, finska eller meänkieli där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor."

5 kap. 6 § SoL

Socialnämnden ska göra sig väl förtrogen med levnadsförhållandena i kommunen för äldre människor samt i sin uppsökande verksamhet upplysa om socialtjänstens verksamhet på detta område.

Kommunen ska planera sina insatser för äldre. I planeringen ska kommunen samverka med regionen samt andra samhällsorgan och organisationer.

Kommunen ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor. Lag (2019:909).

I förarbetena till lagändringen ovan, prop. 2008/09:158 s. 135 sägs bl.a. följande.

"Arten och omfattningen av den äldreomsorg som erbjuds på finska, meänkieli eller samiska blir beroende av hur många som önskar omsorg av personal som talar minoritetsspråket och vilken typ av omsorg de önskar samt tillgången på personal som talar dessa språk. Det grundläggande kravet på kommunerna enligt denna paragraf är att de organiserar äldreomsorgen så att någon del av den service och omvårdnad som erbjuds ges av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska. Kommunerna bör därför organisera verksamheten så att den personal som finns i äldreomsorgen och som talar minoritetsspråket så långt möjligt arbetar med de äldre som har finska, meänkieli eller samiska som första språk.

Enligt 5 kap. 6 § socialtjänstlagen (2001:453) gäller att kommunerna ska verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, meänkieli eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor. Stadgandet är inte någon rättighetsbestämmelse och enskilda personer beviljas inte insatser med stöd av den. Av bestämmelsen följer inte en skyldighet att omedelbart skaffa språkkunnig personal. Vid rekrytering bör dock kunskaper i minoritetsspråk vara en merit (prop. s. 137 f.).”

Att ”verka för” innebär i detta sammanhang att förvaltningsmyndigheten aktivt ska beakta behovet av personal som behärskar dessa språk och vid behov söka aktivt efter sådan personal. I lagstiftningsärendet uttryckte regeringen saken så att statliga och kommunala förvaltningsmyndigheter borde åläggas att verka för att personal med kunskaper i dessa språk rekryteras där detta behövs i enskildas kontakter med myndigheten.

Av förordning (2009:1299) om nationella minoriteter och minoritetsspråk framgår i 7 § att statsbidrag enligt förordningen lämnas, i mån av tillgång på medel, till den kommun som regeringen med stöd av 7 § lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk beslutat ska få ingå i ett förvaltningsområde. Norrtälje kommun utgör en sådan kommun. Av 8 § i samma förordning framgår att statsbidraget är avsett att användas till de merkostnader som uppkommer i kommunen och regionen med anledning av de rättigheter som enskilda har enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk, och till åtgärder för att stödja användningen av finska, meänkieli och samiska. Vidare sägs i samma paragraf att varje kommun ska tillsammans med de nationella minoriteterna kartlägga de behov som finns i kommunen av åtgärder till stöd för användningen av finska, meänkieli respektive samiska.

Har en del av kommunens verksamhet förts över till ett kommunalförbund behöver ovanstående självfallet tas i beaktande.